

Lopputyö
Seksuaalineuvojakoulutus
Kevät 2015

Sexpo-säätiö

Kunniaan liittyvä väkivalta

Seksuaalineuvonnan näkökulma

Johanna Aapakallio

Aluksi	
1. JOHDANTO	2
1.1 Määritelmät	4
2. SEKSUAALISUUS	6
2.1 Seksuaalisuus ja yhteisöllisyys	8
2.2 Uuden yhteiskunnan haasteet	10
3. SEKSUAALINEUVONNAN NÄKÖKULMA	11
3.1 PLISSIT-malli	12
3.2 Kunniakäsitykset ja seksuaalineuvonta	14
3.3 Naisten seksuaalisuus	15
3.3.1 Neitsyys	15
3.3.2 Immenkalvo	17
3.3.3 Äitimyytti	17
3.3.4 Tyttöjen ympärileikkaus	18
3.3.5 Poikien ympärileikkaus	19
3.3.6 Pakkoavioliitto	20
3.4 Seksuaalisuuteen liittyvät ongelmat	22
3.4.1 Yhdyntäkivut	23
3.4.2 Sooloseks	24
3.4.3 Seksuaalinen identiteetti	25
3.4.4 Seksuaalisuus avioeron ja leskeksi jäämisen jälkeen	27
4. POHDINTAA	28
4.1. Suosituksia	29
5. LÄHTEET	32

Maalaus: Banu 2009 ©

Kuva: Johanna Aapakallio 2015 ©

Aluksi

Seksuaalisuus on kohdusta hautaan kestävä jännittävä matka. Jokainen ihminen syntyy seksuaalisena olentona ja toivottavasti myös elää seksuaalisuuttaan vapaaehtoisesti ja nauttii siitä läpi elämänsä. Seksuaalisuutta voisi verrata virkistävään juomaan, joka antaa elinvoimaa, energiaa, nautintoa ja tyydytystä. Jokainen ihminen ilmentää seksuaalisuuttaan omalla tavallaan ja nauttii siitä. Jokaiselle ihmiselle on oikeus seksuaalisuuteensa ja sen ilmentämiseen vaarantamatta ja vahingoittamatta ketään toista.

Seksuaalisuus on ollut tärkeä osa jokaista yhteisöä ihmiskunnan historian aikana. Seksuaalisuudesta on nautittu mutta sen voimalla myös alistettu ja vahingoitettu ihmisiä. Eri uskonnot ovat antaneet sille erilaisia merkityksiä. Seksuaalisuus on nähty tuhoavana voimana, jonka takia ihmiskunta on karkotettu paratiisista tai seksuaalisuus on nähty palkintona, jota luvataan paratiisiin pääseville ihmisille.

Seksuaalisuudella on hallittu niin kansakuntia kuin yhteisöjäkin. Sodissa naisia on alistettu ja kokonaisia etnisiä ryhmiä loukattu seksuaalisilla teoilla. Onneksi on olemassa seksuaalioikeudet ja oikeus olla ja ilmentää seksuaalisuuttamme niin kuin haluamme. Kuitenkin tänäkin päivänä on ihmisryhmiä, yhteisöjä ja kulttuureita, joissa ihmisten seksuaalisuutta pyritään rajoittamaan ja hallitsemaan siveyteen ja kunniaan vedoten.

Olen työskennellyt vuosia ihmisten kanssa, joiden elämää rajoittaa kunniakäsityksistä johtuvat odotukset. Olen käynyt lukuisten keskustelujen maahanmuuttajaryhmien (naiset, miehet, tytöt ja pojat) ja yksilöiden kanssa seksuaalisuuteen ja kunniaan liittyvistä käsityksistä. Tässä lopputyössä yhdistyvät käytännön kokemukset ja seksuaalineuvonnan perusteet kunniaan liittyvän väkivallan kohtaamisessa.

1. JOHDANTO

Kunniaan liittyvä konflikti ja kunniaan liittyvä väkivalta tuli suomalaisten tietoisuuteen vuonna 2002 kun Ruotsissa nuoren kurditytön isä surmasi hänet ja kertoi teon motiiviksi kunnian. Tytön isä oli tehnyt kunniamurhan. Yleisessä keskustelussa ihmeteltiin miten kunnia ja murha voivat liittyä toisiinsa ja pohdittiin voiko sama asia tapahtua myös Suomessa. Suomessa kunniaan liittyvää väkivaltaa ja sen äärimuotoa kunniamurhaa on tutkittu melko vähän. Suvi Keskinen on tutkinut ilmiötä pohjoismaissa ja hänen mukaansa ilmiön liittäminen kulttuuriin ja sen yleistäminen koskemaan kaikkia kulttuurin edustajia ei ole rakentava lähestymistapa (Keskinen 2009, 25).

Tänäkin päivänä tytöt ja naiset kärsivät ihmisoikeusloukkauksista sukupuolensa johdosta. Milloin vedotaan uskontoon, milloin perinteisiin ja tapoihin. Kaiken taustalla on naisiin kohdistuva väkivalta, joka tarkoittaa nimenomaan sukupuoleen kohdistuvaa väkivaltaa (Connors 2005, 37).

Lähestyn kunniaan liittyvää väkivaltaa sosiologian ja kulttuurienvälisen viestinnän näkökulmasta. Seksuaalisuutta ei voi erottaa ihmisen sukupolvien yli kulkevasta ketjusta, kasvuympäristöstään, perhekulttuuristaan ja ihmisen omasta tahdostaan ja halustaan. Samalla täytyy myös muistaa, että ihmisinä(kin) olemme eläimiä ja toimimme vaistojemme ja viettiemme mukaisesti.

Geert Hofstede on tutkinut pitkään eri kulttuureita, kulttuureiden dimensioita ja eri ilmenemismuotoja. Hän jakaa kulttuurit karkeasti kahteen: yhteisöllinen kulttuuri ja yksilöllinen kulttuuri. Yhteisöllisessä kulttuurissa yhteisö on hyvin merkittävässä asemassa yksilön elämässä. Yhteisö on yksilölle kaikki kaikessa. Yhteisöllisen kulttuurin jäsen ei voi tehdä yksilöllisiä päätöksiä itseään koskevissakaan asioissa. Yksilöllisessä kulttuurissa taas yksilö on yksilönä tärkeä ja hänen päätöksensä ja elämänsä ei riipu yhteisöstä. Yhteisölliseen kulttuuriin kuuluva henkilö on sidoksissa yhteisönsä arvomaailmaan, joka tarkoittaa sitä, että yhteisön jäsenten ajatuksilla ja mielipiteellä on merkittävä rooli yksilön omaan elämään liittyvissä päätöksissä (Hofstede & Hofstede 2009).

Hofsteden kulttuurien dimensiossa kulttuurilla on kaksi merkitystä. Kulttuuri 1 on nk. korkeakulttuuri eli se käsittää musiikin, taiteen ja muunlaisen korkeakulttuurin muodon. Kulttuuri 2 on ympäristö, johon ihminen syntyy ja kasvaa. Kulttuuri 2 tarkoittaa kaikkia asioita, joita opimme ja omaksumme perhe -ja kasvuympäristöstämme (Hofstede & Hofstede 2009, 400). Hofsteden

mukaan kulttuuriin synnyttään ja kasvetaan. Se on kuin mielenohjelmointia. Ihminen itse ei voi päättää tai valita minkälaiseen perheeseen, perhekulttuuriin ja yhteiskuntaan syntyy. Lapsi kasvaa ja omaksuu oman perheensä, yhteisönsä ja/tai yhteiskuntansa kulttuurin. Omaksuminen tapahtuu tiedostamatta itsekseen eikä ihminen osaa välttämättä myöhemmin selittää joitakin toimintatapojaan loogisesti koska ne on sisäistetty huomaamatta. Lapsi oppii viestintätapansa, ongelmanratkaisutapansa ja hänelle tärkeät arvot, symbolit, uskomukset, siveyskäsitteet ja seksuaalisuuteen liittyvät asiat kasvuympäristössään (Hofstede & Hofstede 2009). Sen takia monet seksuaalisuuteemme ja arvoihimme liittyvät asiat ovat meillä syvällä ajatus -ja tunnetasolla.

Ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu on määritellyt kunnian, pääoman symbolisen ja kulttuurisen arvon. Bourdieun mukaan lapsi saa syntyessään määrätyn symbolisen arvon riippuen yhteisöstään, kulttuuristaan ja yhteiskunnastaan johon syntyy. Useimmissa yhteisöissä ja perinteisissä kulttuureissa henkilön nk. arvo ja status riippuvat hänen sukupuolestaan. Yhteisöllinen kulttuuri on usein myös hyvin patriarkaalinen ja sukupuoliroolit ovat selkeät. Riippuen syntyneen lapsen sukupuolesta, häneen kohdistetaan heti alusta erilaiset odotukset ja kasvatustavat (Bourdieu 1995).

Kunniakäsitteet ja naisen siveys ovat kautta aikain olleet tärkeitä arvoja ihmisyhteisöissä. Kunnialla on monta eri merkitystä (vaikka usein länsimaisessa kulttuurissa kunnialla on yksi merkitys). Lähestyn ”kunniaa” naisen siveyden näkökulmasta. Melkein kaikissa ihmisyhteisöissä naisen siveyttä on pyritty säätelemään. Ihmisyhteisöt ovat kehittäneet omia sääntöjään ja yhteisöön kuulumisen edellytys on ollut yhteisön yhteisten sääntöjen noudattaminen. Entisaikojen yhteisöissä naisen seksuaalista käyttäytymistä rajoitettiin koska sen nähtiin olevan yhteisön etujen mukaista. Heimo -ja klaaniyhteisöissä naisen synnyttämien jälkeläisten siittäjän henkilöllisyyden varmistaminen oli merkittävää koska omaisuus, perheen vaikutusvalta ja status riippui paljolti jälkeläisten legitimitetistä ja lukumäärästä (Lidman 2011). Patriarkalisissa yhteisöissä suku jatkuu patrilinearisesti eli lapsen todellinen siittäjän henkilöllisyys ja sen todentaminen on tärkeää. Syntyvän lapsen äiti pystyttiin todentamaan luotettavasti mutta lapsen isän todentaminen oli hankalaa. Ihmisyhteisöt kehittivät omia arvoja ja omille yhteisöilleen ominaisia moraalikäsitteitä, joissa joitakin seksuaalisia kanssakäymisiä kiellettiin ja joitakin sallittiin riippuen yhteisöstä.

1.1. Määritelmät

Pierre Bourdieun mukaan kunnia on sosiaalinen status ja symbolinen pääoma (Bourdieu 1995). Sosiaalinen status määräytyy paljolti ihmisen asemasta yhteiskunnassa tai yhteisössään. Hyvin toimeentuleva mies, joka pitää perheestään huolta ja hankkii elannon on yhteiskunnassamme nk. kunniallinen henkilö. Symbolinen pääoma tarkoittaa ennalta määrättyjä arvoja ja yhteisön tai yhteiskunnan asettamia abstrakteja odotuksia, joita tietty henkilö noudattaa (Bourdieu, 1995). Henkilö nauttii yhteisön tai yhteiskunnan luottamusta eli on kunniallinen. Sosiaaliset käyttäytymiskoodit sisältävät aina ennalta sovittuja odotuksia yhteisön jäseniltä. Kukaan ihminen ei elä yksin omassa saarensa vaan jokainen on tekemisissä tavalla tai toisella toisen ihmisen kanssa. Sosiologit ovat tutkineet naisten ja miesten välisiä suhteita yhteiskunnassamme ja on hyvä pitää mielessä, että yhteiskunnat, toimintatavat, ajatustavat, lainsäädäntö ja ihmistenväliset kirjoittamattomat käyttäytymiskoodit eivät ole riippumattomia yhteiskuntien ja ihmiskunnan historiasta.

Nykyajan yhteiskunnat ja lainsäädäntö ovat pitkän ihmiskunnan kehityshistorian tuloksia. Ihmiset kuitenkin toimivat yhteisöissä, parittelivat, lisääntyivät ja kehittyivät vaikka heillä ei ollutkaan nykyajan lakeja ja yhteiskunnallisia systeemejä. Ihmisyhteisöt kehittivät omia lakejaan, koodejaan ja olivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa tavalla tai toisella. Sosiologi Erving Goffmanin (2012, 27 - 28) mukaan ihmisillä on "kasvot" käsite. Kasvot ja kasvojen säilyttäminen on ihmisille tärkeää ja sen takia jokainen pyrkii siihen, että jokainen tapahtuma olisi yhteensopiva henkilön kasvojen kanssa (Goffman, 2012, 29). Ihmiset pyrkivät säilyttämään kasvonsa. Tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalisissa tilanteissa vallitsee ennalta sovitut koodit ja tietty järjestys miten kukin siinä tilanteessa toimii. Jos joku toimii tilanteen edellyttämän tavan vastaisesti hän menettää kasvonsa. Siitä aiheutuvaa tunnonvaivoja on kahdenlaista: jos ne aiheutuvat velvollisuudesta itseä kohtaan kyseessä on ylpeys ja jos ne aiheutuvat velvollisuudesta yhteisöä kohtaan, yhteisön tukemana, kyseessä on kunnia (Goffman, 2012, 30). Eli kasvot (niiden säilyttäminen ja menettäminen) näyttelevät suurta roolia ihmisen sosiaalisessa ympäristössä. Niillä on suuri merkitys sekä itselle, että yhteisölle. Eri uskonnoilla ja hengellisillä vakaumuksilla on myös suuri merkitys ihmisten käsityksiin maailmasta, elämästä ja kuolemasta.

Yhteisöjen toimivuuden kannalta ihmiset kehittivät erilaisia tapoja, jolla arvotettiin joitakin asioita ja ominaisuuksia. Yksi näistä tavoista on seksuaalinen vaihtoarvo. Seksuaalisen vaihtoteorian

näkökulmasta katsottuna naisten ja miesten välillä vallitsee tietynlainen markkinatalous (Kontula, 236). Mies tavoittelee jotain (naisen huomiota, kiinnostusta, seksuaalista aktia ja / tai yhteistä elämää) ja nainen asettaa sille määrätyn hinnan. Eri ihmisten valintoihin vaikuttavat niihin sisältyvät kustannukset ja hyödyt. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa naisen seksuaalisuudelle on annettu huomattava arvo ja tämä arvo lisääntyy positiivisesti jos nainen on hyvämaineinen. Naisten ja miesten välisissä kosintamenoissa valuutan vaihtoarvoa laskee seksuaalisten suosionosoitusten määrä. Sosiaalisesti hyväksytyt suhteet muodostuu silloin kun mies saa yksinoikeuden naisen seksuaaliselle suosionosoitukselle ja siitä johtuen nainen saa sosiaalisen aseman (Goffman, 2012, 80).

Nainen oli sukupuolensa johdosta verrattavissa omaisuuteen, jolle määriteltiin tietty arvo. Patriarkkaalisissa yhteiskunnissa ja yhteisöissä nainen ja lapset nähtiin patriarkan omaisuutena ja patriarkka määritteli ”omaisuutensa” arvon ja sitä kautta nainen oli kauppatavara, jota saatettiin vaihtaa moniin eri hyödykkeisiin. Eurooppalainen ja suomalainen yhteiskunta oli myös patriarkaalinen sääty- ja luokkayhteiskuntana. Uskonpuhdistuksen aikaan naisen seksuaalinen puhtaus määritteli sekä hänen että miespuolisen holhoajan kunnian. Euroopassa vielä 1800-luvulla perhe, suku ja kylä määräsivät yksilön elämästä (Lidman 2011, 199). Lidmanin (2011,200) mukaan valistusajan Euroopassa koskemattomuus ennen avioliittoa oli arvossaan koska neitseellisen statuksen menettäminen tarkoitti taloudellisia, oikeudellisia ja sosiaalisia ongelmia.

Bourdieu (1995, 201) mukaan avioitumisstrategioita voidaan verrata markkinoihin, joissa vallitsee vapaiden markkinoiden voimat. Miesten täytyy luottaa omiin avuihinsa eli omaan symboliseen pääomaansa, esim. pukeutumistyyliinsä ja kykyynsä keskustella. Näillä voidaan menestyä avioliittomarkkinoilla. Miehet ovat avioitumisstrategioiden subjekteja, jotka toimivat symbolisen pääomansa ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi. Naiset taas käsitellään naimakauppojen objekteina ja sopivina symboleina onnistuneelle liitolle. Naiset ovat pakotettuja ponnistelemaan symbolisen arvonsa säilyttämiseksi toimimalla niin, että vastaavat miesten käsitystä naisellisista hyveistä kuten siveydestä ja uskollisuudesta (Bourdieu, 1995, 210).

Toisin sanoen naiset kasvatettiin siveyttään ja koskemattomuuttaan varjeleviksi neidoiksi, jotta heitä voitiin näyttää perheelle taloudellista hyötyä tuovien miesten kanssa. Miehen symbolinen pääoma kasvatti arvoaan jos hän teki onnistuneen naimakaupan eli avioitui yhteisön kannalta sopivan sieväksi koetun naisen kanssa. Nuoren naisen ainoa määränpää oli tehdä hyvät

naimakaupat. Näistä avioliitoista hyötyi myös naisen perhe. Loppukädessä naisen kunnia, siveys ja kauneus vaikuttivat sekä hänen itsensä että hänen perheensä elämään ja statukseen yhteisössään. Lopputuloksena myös miehen asema ja symbolinen arvo nousi yhteisön silmissä.

Siveys ja kunniallisuus tarkoittivat koskemattonta eli seksuaalisesti kokemattonta naista. Mitä vähemmän nainen tiesi seksuaalisuudesta ja seksistä, sen paremmat mahdollisuudet hänellä oli avioitua rikkaan ja vaikutusvaltaisen miehen kanssa. Naisen tietämys seksistä ja omasta seksuaalisuudestaan nähtiin jonkinlaisena uhkana onnistuneelle avioliitolle. Seksuaalista vaihtoarvoa korostavissa kulttuureissa ajatellaan, että nainen tarvitsee suojelua mutta mies ei. Naisen seksuaalinen kokemattomuus ja koskemattomuus olivat miehen mielestä suotavia ominaisuuksia koska naisen seksuaalisuus ja naisen halu koettiin uhkana ja se koettiin vaaralliseksi ja hallitsemattomaksi vietiksi, jota ei edes mies pystyisi tyydyttämään saati hallitsemaan (Blackledge, 2006, 247).

Nykypäivän Suomessa naisen koskemattomuutta arvostavia yhteisöjä on sekä kantasuomalaisia että muualta maahan muuttaneita. Esimerkiksi jotkut suomalaiset uskonnolliset yhteisöt arvostavat naisen koskemattomuutta ja rajoittavat naisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Maahanmuuttajaväestön keskuudessa on myös kulttuureita, joissa naisen siveys ja kunnia on sidottu hänen seksuaaliseen koskemattomuuteensa.

YK (Yhdistyneet kansakunnat) on määrittänyt kunniaan liittyvän väkivallan ja (sen äärimuotoa kunniamurhaa) haitalliseksi perinteeksi ja naisiin kohdistuvaksi väkivallaksi. Seksuaalioikeuksien ja ihmisoikeuksien kannalta naisten rajoittaminen, uhkailu ja väkivalta kunnian ja siveyden nimissä on tuomittavaa.

2. SEKSUAALISUUS

Seksuaalisuus on jokaisen ihmisen perustarve. Seksuaalisuus alkaa jo kohdussa ja jatkuu loppuelämän. Ihmisen kasvuympäristö, perhe ja yhteiskunta vaikuttavat siihen tapaan, jolla ihminen reagoi omaan seksuaalisuuteensa. Vaikka seksuaalisuus onkin biologinen ja fysiologinen kompleksi toiminta, ihmisyhteisöissä seksuaalisuuden ilmaisemiselle on asetettu erilaisia rajoituksia ja sääntöjä. Niin kuin ihminen oppii tiedostamattaan oman äidinkiелensä ja kulttuurinsa, ihminen oppii myös seksuaaliset koodit ja toimintatavat omalta perheeltään, vanhemmiltaan ja

ympäröivältä yhteisöltään. Ympäristön suhtautuminen pienen vauvan ja lapsen sukupuoleen ja hänen tapansa ilmaista omaa seksuaalisuuttaan vaikuttavat myöhemmin ihmisen tapaan ilmaista omia seksuaalisia mieltymyksiään ja toteuttaa niitä. Hyväksyntä ja luottavainen kasvuympäristö luo parhaat mahdollisuudet tasapainoiselle kasvulle. Ihmiselle kehittyy seksuaalinen käsikirjoitus (Gagnon & Simon, 1973), joka on kognitiivinen skeema. Se kertoo ihmisille miten ymmärtää ja toimia seksuaalisissa tilanteissa 1) kulttuurisesti, 2) kahdenvälisesti ja 3) ”intrapsychic” mielensisäisesti (*oma käännös*). Kulttuurinen käsikirjoitus tarkoittaa kaikkia niitä historian aikana muodostuneita yhteisiä toimintatapoja ennalta sovitussa tilanteissa, jotka ovat yhteisön kannalta hyväksytyjä. Kahdenvälinen tarkoittaa kahden ihmisen välillä tapahtuvia, määrättyjä kulttuurisia käsikirjoituksia sisältäviä tilanteita. Se tarkoittaa tilanteita, jotka ovat kahdenvälisiä ja joissa osapuolet (sosiaalisina toimijoina) kirjoittavat yhdessä käsikirjoituksensa. Mielensisäisessä käsikirjoituksessa on mukana henkilön persoonallisuuteen liittyvät tekijät sekä kulttuurinen ja henkilökotainen historia (Masters, Casey & Welles, 2013, 409). Nämä kaikki kolme tapaa toimia ja reagoida seksuaalisissa tilanteissa vaikuttaa toinen toisiinsa ja samalla siihen miten milloinkin ihminen toimii eri seksuaalisissa tilanteissa.

Ihmiset muodostavat myös hyvin vahvat käsitykset siitä minkälainen on eri sukupuolten seksuaaliset käsikirjoitukset. Usein ajatellaan, että naiset haluavat rakkautta ja miehet toimintaa (aktia), tai mitä enemmän naisella on seksikumppaneita, sitä huonompi hän on ja päinvastoin, mitä enemmän miehellä on seksikumppaneita, sitä parempi hän on. Lisäksi ihmisten kulttuurinen seksuaalinen käsikirjoitus saattaa olla ihan erilainen kuin hänen mielensisäinen käsikirjoituksensa. Seksuaaliset käsikirjoitukset (varsinkin kulttuuriset) eivät ole muuttumattomia, ne voivat muuttua mutta se tapahtuu hitaasti ja vaatii ihmiseltä itseltään paljon. Kulttuuristen seksuaalisten käsikirjoitusten kautta sukupuolisidonnaiset rakenteet muovaavat seksuaalisia haluja, uskomuksia ja arvoja. Henkilökohtaisten tai kahdenvälisen seksuaalisten käsikirjoitusten kautta ihminen vahvistaa tai uudelleen jäsentää edelle mainittuja käsikirjoituksia. (Masters, Casey & Welles, 2013, 409 - 420)

Lapsi kasvaa ja oppii seksuaaliset käsikirjoitukset vähitellen kasvuympäristössään. Se, että kaksi ihmistä on kahden jossakin, ei johda (eikä tarkoita) seksuaalista tilannetta eikä sen tarvitse johtaa aktiin ellei jompikumpi tai kumpikin järjestele asioita ennalta sovitun käsikirjoituksen mukaan, jotta se johtaisi seksuaaliseen tekoon. Riippuen kulttuurisesta käsikirjoituksesta, edellä mainittu tilanne voidaan kokea joko tilanteena, joka johtaa automaattisesti seksuaaliseen aktiin tai ei. Eri

kulttuureilla on omat seksuaaliset käsikirjoituksensa ja saman kulttuurin sisällä eri ala-kulttuureilla on omansa. Seksuaaliset käsikirjoitukset voivat muuttua ja muuttuvatkin yhteiskunnallisten muutosten myötä. Naisilla ja miehillä on myös omat seksuaaliset käsikirjoituksensa johtuen sukupuolestaan. Suurin ero johtuu luonnollisesti ruumiinosien ja hormonitoiminnan erilaisuudesta (Gagnon & Simon, 1973, 29).

2.1 Seksuaalisuus ja yhteisöllisyys

Mitä on kunniaan liittyvä konflikti ja kunniaan liittyvä väkivalta seksologian kannalta? Kun olemme tekemisissä ihmisten kanssa, emme aina voi tutkia ennalta sovitun henkilön suhtautumista ja ajatuksia jostakin aiheesta nk. tyhjiössä. Ihmisten toimintaan, ajatustapaan ja valintoihin vaikuttavat edellä mainitut monimutkaiset seikat. Moni maahanmuuttajavanhempi rajoittaa lastaan ja hänellä on usein hyvin (omasta näkökulmastaan) perusteltu syy siihen.

Kun lähdemme liikkeelle siitä, että kukaan terve vanhempi ei halua aiheuttaa kärsimystä ja tuskaa lapselleen, meidän on helpompaa ymmärtää kunniaa ja siveyttä arvostavien yhteisöjen toimintatapoja. Tämän ymmärtäminen ei kuitenkaan tarkoita hyväksymistä. Vanhemmat haluavat joka kulttuurissa ja yhteisössä turvata jälkikasvunsa tulevaisuutta. He pyrkivät antamaan jälkikasvulleen elämän eväät ja työkalut, jolla selvitä elämässä. Vanhemmat tekevät ne omista lähtökohdistaan ja omista subjektiivisista ja emotionaalisista syistä.

Seksuaalisten käsikirjoitusten näkökulmasta katsottuna vanhemmat ohjeistavat ja pyrkivät varmistamaan jälkikasvuun noudattamaan ennalta määrättyjä kulttuurisia käsikirjoituksia koska vanhemmat omasta mielestään tietävät miten seksuaalinen käsikirjoitus toimii heidän omassa yhteisössään ja kulttuurissaan. Samalla he pyrkivät nostamaan tyttäriensä seksuaalista vaihtoarvoa koska heille on heidän omien vanhempiensa taholta opetettu niin. Vanhemmat ajattelevat tekevänsä palvelusta lapselleen ja turvaavansa lapsensa tulevaisuutta mahdollistamalla heille parhaan hinnan seksuaalisessa vaihtokaupassa.

Vanhemmat pyrkivät opettamaan jälkikasvulleen sosiaalisia taitoja ja kasvattamaan heistä yhteiskunta / yhteisökelpoisia aikuisia. He opettavat lapsilleen sosiaalisia vuorovaikutustaitoja tervehtimisestä seksuaalisiin koodeihin. Vanhempien pyrkimys on mahdollistaa paras status ja symbolinen pääoma jälkikasvulleen yhteisössä.

Ongelma alkaa siinä vaiheessa kun vanhempien subjektiivinen käsitys parhaasta kasvatustavasta eroaa yhteiskunnan käsityksestä. Vanhempien käsitys saattaa olla ristiriidassa lainsäädännön, ihmisoikeuksien ja seksuaalisten itsemääräämisoikeuksien kanssa. Konflikti syntyy silloin kun vanhempi, suku tai yhteisö on erimieltä yksilön asioista. Tässä tapauksessa kunnia ja kunnian suojelemiseen liittyvät käsitykset voivat aiheuttaa isoja konflikteja nuorten ja vanhempien välillä.

Väkivalta alkaa usein siinä vaiheessa kun rajoitukset ja suulliset ohjeistukset eivät ole tehonneet ja nuorten ja vanhempien välillä vallitsee erimielisyys siveydestä, kunniallisuudesta, seksuaalisesta käsikirjoituksesta ja seksuaalisesta vaihtoarvosta. Väkivalta ilmenee henkisenä ja fyysisenä väkivaltana.

Vanhempien omat näkemykset ja ideaalit poikkeavat usein suuresti nuorten näkemyksistä ja ideaaleista. Vanhemmat elävät usein omissa nk. maailmoissaan omien muistojen ja omien yhteisön jäsentensä kanssa. Monet eivät osaa suomen kieltä eivätkä ole kovin perillä suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen lainalaisuuksista. Monet vanhemmat elävät satelliittikanavien ja oman suljetun yhteisönsä kanssa eri sosiaalista todellisuutta kuin heidän lapsensa. Vanhemmat saattavat nähdä suomalaisen yhteiskunnan uhkaavana ja pelottavana. Yksilölle annettu itsemääräämisoikeus, itsenäisyys ja riippumattomuus koetaan uhkana omia perinteisiä yhteisöllisiä tapoja vastaan. Usein vanhemmat suojautuvat ulkopuoliselta yhteiskunnalta turvautumalla omiin perinteisiinsä enemmän ja korostamalla joitakin kulttuurisia arvoja enemmän kuin mitä tekisivät omissa kotimaissaan.

Nuoret taas käyvät suomalaista koulua ja puhuvat useimmiten suomea. He sosialisoidut suomalaiseseen yhteiskuntaan ja samalla pyrkivät ylläpitämään omilta vanhemmiltaan saamiaan kulttuurisia arvojaan. Moni nuori tekee jatkuvia valintoja oman kulttuurinsa perinteiden ja suomalaisen yhteiskunnan vaatimusten välillä. Moni päätyy elämään kaksoiselämään ja joutuu salailemaan asioita vanhemmiltaan.

Nuoret omaksuvat nopeasti ympäristönsä ja yhteiskunnan kriteerit hyvästä kansalaisesta. Kuitenkin heille muodostuu kuilu omien odotusten ja vanhempien vaatimusten välille. Nuoret voivat elää tasapainoista elämää yhteiskunnassa ja pyrkiä vastaamaan yhteiskunnan vaatimuksiin. Samalla nuoret kuitenkin pyrkivät toteuttamaan vanhempiansa odotukset ja heidän asettamansa vaatimukset. (Hofstede & Hofstede 2009, 336). Nuoret ovat hyvinkin tietoisia vanhempiansa

unelmista ja toiveista. He tietävät melko tarkasti mitä heiltä odotetaan kulttuurisesti ja sosiaalisesti. Monet nuoret pyrkivätkin itse rajoittamaan oman elämänsä, jotta eivät aiheuttaisi vanhemmilleen tai suvulleen häpeää tai kunnian menettämistä. Nuoret ovat kuitenkin tässä tilanteessa hyvin haavoittuvassa asemassa ikänsä ja elämäntilanteensa johdosta. Monet nuoret kamppailevat murrosiän tuomien kriisien kanssa, oman seksuaalisuutensa kanssa ja heihin kohdistuu erilaisia odotuksia oman yhteisönsä ja yhteiskunnan taholta.

2.2. Uuden yhteiskunnan haasteet

Ympäröivän yhteiskunnan luoma kuva seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta saattaa hämmentää ja ahdistaa nuorta, joka on kasvatettu noudattamaan tiukkoja siveyskoodeja. Nuori saattaa kokea itseään ulkopuoliseksi tai vaillinaiseksi koska ei sovi yhteiskunnan asettamiin muotteihin. Nuori voi myös kokea ahdistusta, jos haluaakin noudattaa yhteiskunnan normeja seksuaalisuuden ilmaisemisessa ja käyttää itsemääräämisoikeuttaan, jos ne ovat ristiriidassa vanhempien arvojen ja odotusten kanssa. Nuoret pyrkivätkin usein salaamaan asioitaan vanhemmiltaan ja yhteisönsä muilta jäseniltä. Pitkällä aikavälillä salaaminen ja eläminen ristiriitaisten ajatusten kanssa on vahingollinen nuoren tasapainoiselle kasvulle. Nuoret ovat usein lojaaleja vanhempiensa vaatimuksille mutta haluavat samalla elää omien toiveidensa kautta. Sen takia maahanmuuttajanuorilla, joiden vanhempien kulttuuri vaatii seksuaalista pidättäytymistä ja yhteisöllistä siveyttä, on usein enemmän haasteita kasvaa suomalaisen yhteiskunnan vaatimusten mukaisesti.

Vanhemmat toivovat usein suomalaisilta viranomaisilta ja muilta tahoilta apua ja neuvoja lastenkasvatukseen. Heille onkin hyvä kertoa selkeästi miten lasten kasvatusta ja nuoren tukeminen suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuu. Usein vanhemmat (omista taustoistaan johtuen) kokevat, että heidän tulee tehdä asiat lapsensa puolesta, suojella lapsiaan kaikelta ja he eivät uskalla antaa lapsilleen vastuuta. Lapsia saatetaan vahtia ja asettaa heille tiukkoja rajoja koska pelätään, että liian löysä ja hyväksyvä kasvatusta johtaa väistämättä huonoon lopputulokseen. Monissa yhteisöllisissä kulttuureissa äidit ja isät päättävät jopa aikuisten lastensa asioista koska yleisesti uskotaan, että vanhemmilla on enemmän tietoa ja osaamista heidän iästään ja elämäkokemuksestaan johtuen.

Uudessa yhteiskunnassa tämä ei aina onnistu. Vanhemmilta puuttuu työkaluja kasvattaa lapsistaan toimintakelpoisia ja yhteiskuntakelpoisia aikuisia uudessa yhteiskunnassa. He ovat ymmällään erilaisesta kasvatustavasta, joka vallitsee uudessa maassa. Vanhempien on vaikeata ymmärtää miksi pienten lasten annetaan tehdä asioita itse ja miksi äidit eivät ole aina tekemässä asioita lasten puolesta (esim. pukeminen tai syöttäminen). Heille onkin hyvä selventää, että tämä yhteiskunta vaatii omatoimisuutta ja itsenäisyyttä. Mitä enemmän lapselle annetaan vastuuta, sitä vastuullisemmaksi hänen odotetaan muuttuvan. Vanhemmille on myös hyvä tehdä selväksi mitä luottamus nuoreen merkitsee. Jatkuva vahtiminen ja erilaisilla sanktioilla uhkaileminen ei välttämättä johda hyvään lopputulokseen. Suomalaisessa yhteiskunnassa asiat toimivat yksilökeskeisesti ja nuorten on hyvä opetella ottamaan vastuuta omista tekemisistään ja valinnoistaan ajoissa. Monesti yhteisön jäsenten tiivis yhteydenpito kaventaa perheiden ja nuorten liikkumatilaa ja itsemääräämisoikeutta. Perheet, jotka ehkä haluaisivat sallia lastensa kotoutumisen suomalaiseen yhteiskuntaan, joutuvat miettimään mitä muut yhteisön jäsenet ajattelevat ja usein myös vanhempia painostetaan yhteisön muiden jäsenten taholta. Yhteisöissä vallitsee vahva sosiaalinen kontrolli.

3. SEKSUAALINEUVONNAN NÄKÖKULMA

Seksuaalineuvoja on henkilö, joka kohtaa ammatillisesti asiakkaansa. Seksuaalineuvojan ammatti vaati ammatinharjoittajalta teoreettisen osaamisen lisäksi myös vahvaa asennetyöskentelyä ja omien seksuaalisten käsitystensä, ennakkoluulojensa ja kipupisteidensä käsittelemistä opiskeluvaiheessa. Seksuaalineuvonnan koulutukselle on asetettu määrätyt kriteerit NACS (Nordic Association for Clinical Sexology) ja SSS (Suomen Seksologinen Seura) toimesta ja koulutusta on pyritty yhdenmukaistamaan. WHO:n (Maailman terveysjärjestö) toimesta on julkaistu *Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa* -teos, joka asettaa määrätyt kriteerit seksuaalikasvatukselle koko EU:n alueella. THL (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos) on julkaissut *Seksuaalineuvonnan tueksi* -teoksen, joka käsittää seksuaalineuvonnan eettiset suositukset ja käytänteet. Koulutukseen asetetut kriteerit palvelevat ennen kaikkea asiakasta ja myös auttavat ja tukevat seksuaalineuvojan ammattia ja ammatillista työntekoa. Seksuaalineuvoja voi myös oppia koko ajan uutta asiakkaidensa kautta. Seksuaalineuvontatilanteessa neuvoja kohtaa erilaisia ihmisiä ja erilaisia tilanteita. Sen takia onkin erittäin tärkeitä oman seksuaalisuuden kohtaaminen

eli työskentely omien seksuaalisuuteen liittyvien tunteiden, arvojen, normien, asenteiden ja uskomusten kanssa (Apter, Väisälä ja Kaimola, 2006, 43).

Omien asenteiden tarkastelu onkin erittäin tärkeää myös silloin kun asiakkaana on eri kulttuurin, etnisen taustan ja / tai uskontokunnan edustaja. Seksuaalineuvojan täytyy säilyttää ammatillisen objektiivinen lähestymistapansa, vaikka omat henkilökohtaiset käsityksensä asioista olisivat erilaisia. Tämä on hyvä muistaa varsinkin silloin kun asiakkaana on esimerkiksi naisten siveyttä arvostavaan yhteisöön kuuluva nainen tai mies. Asiakas on oman asiansa paras asiantuntija ja neuvojan pitäisi pystyä kuuntelemaan ja asettumaan puolueettomasti toisen tilanteeseen (Apter, Väisälä ja Kaimola, 2006, 43).

Seksuaalineuvojan ja asiakkaan kohtaamisessa viestintätavalla on myös suuri merkitys. Hofsteden (2009, 92, 97) mukaan yhteisöllisessä kulttuurissa aikakäsitys ja viestintätyyli ovat hyvin erilainen yksilölliseen kulttuuriin verrattuna. Yhteisöllisessä kulttuurissa aikakäsitys on spiraali eli mennyt ja tuleva on aina läsnä, isosovanhemmat ja lapsenlapset ovat ajatuksissa ja kokemusmaailmassa läsnä. Yksilöllisessä kulttuurissa aikakäsitys on janomainen eli asiat tapahtuvat yksi kerrallaan, vasta kun jotain loppuu, uusi alkaa. Ihminen syntyy, menee kouluun, muuttaa omilleen jne. Nämä aikakäsitystavat vaikuttavat myös viestintään. Yhteisöllisessä kulttuurissa käytetään paljon kiertoilmaisuja, vertauskuvia ja esitetään asiat epäsuorasti. Yksilöllisessä kulttuurissa puhutaan asioista niiden nimillä ja suoraan.

Seksuaalineuvontatilanteessa sekä aikakäsityksen erilaisuus, että viestintätyylin erilaisuus voivat vaikuttaa neuvontatilanteen onnistumiseen. Seksuaalineuvojalta saattaa asian ja / tai ongelman ydin hävitä tai jäädä epämääräiseksi. Siksi onkin hyvä eläytyä tilanteeseen hyvin ja pyrkiä saamaan tietoa mahdollisimman paljon asiakkaalta.

3.1. PLISSIT-malli

PLISSIT-malli tulee englannin kielen sanoista: P (permission) eli *luvan antaminen tai salliminen*. LI (limited information) eli *rajatun tiedon antaminen*. SS (specific suggestions) eli *erityisohjeiden antaminen*. IT (intensive therapy) eli *intensiivinen terapia* (Apter, Väisälä ja Kaimola, 2006, 46).

PLISSIT- mallia käytetään seksuaalineuvonnan ja seksuaaliterapian työssä. Kaaviomallina PLISSIT on kolmio, jonka kärki on alhaalla. Se kuvaa tapaa, joka on yleisestä spesifiin etenevä, alaspäin

kapeneva kaavio. Kaavion yläpäässä on nimenomaan luvan antaminen eli se, jota suurin osa asiakkaista tarvitsee ja alimmassa päässä on spesifi terapia, jota melko harva asiakkaista tarvitsee.

Seksuaalineuvonnan asiakkaista suurin osa on PLISSIT-mallin (P) *luvan antaminen*-tasolla, joka tarkoittaa sitä, että suurin osa asiakkaista tarvitsee luvan olla ja ajatella niin kuin on. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaat tarvitsevat luvan omaan seksuaalisuuteensa, luvan olla sellaisia kuin ovat. Seuraavaksi eniten asiakkaita on (LI) *rajatun tiedon antaminen*-tasolla, joka tarkoittaa sitä, että tietoa annetaan rajatusti juuri siihen kohtaan mistä tieto puuttuu. (SS) *erityisohjeiden antaminen* -tasolla on edellistä tasoa vähemmän asiakkaita ja tällä tasolla annetaan erityisohjeet esimerkiksi vuorovaikutukseen tai elämäntapaan liittyviä ohjeita, tehtäviä tai harjoituksia. (IT) *intensiivinen terapia*-tasolla on vähiten asiakkaita koska suurin osa on saanut apua jo edellisillä tasoilla ja kaikki ihmiset eivät edes tarvitse intensiivistä terapiaa. (Apter, Väisälä ja Kaimola, 2006, 46)

Luvan antaminen on myönteinen ja salliva suhtautuminen seksuaalisuuden eri ilmenemismuotoihin. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaalle viestitetään joko suoraan sanoilla tai muilla tavoilla, että hän on normaali, että hänen ajatuksensa, toimintansa, tarpeensa ja fantasiansa ovat luvallisia ja sallittuja. Tällä pyritään normalisoimaan asiakkaan ehkä jopa ”epänormaaleiksi” kokemansa seksuaaliset ajatukset, teot ja fantasiat. Asiakkaalle viestitetään, että neuvoja ei ole tuomitsemassa eikä muutenkaan arvottamassa asiakkaan seksuaalisia mieltymyksiä, ajatuksia tai tekoja. Samalla myös käydään läpi asiakkaan ehdoilla sanojen merkitystä, joka tarkoittaa sitä, että asiakkaalle annetaan lupa käyttää omia ilmaisujaan asioista ja omia nimityksiä esimerkiksi ruumiinosista ja tilanteista. Samalla neuvojan tulisi käydä läpi sanojen ja asioiden merkitykset ja määritelmät, jotta asiakkaalla ja neuvojalla on yhtenevät käsitykset käytetyistä tai käytettävistä sanoista, termeistä ja tapahtumista.

Rajatun tiedon antaminen tarkoittaa sitä, että asiakkaalle annettavaa tietoa fokusoidaan niin, että se palvelee asiakasta parhaiten. Asia, josta puhutaan, rajataan siihen aiheeseen, joka sillä hetkellä on asiakkaalla päällimmäisenä huolen aiheena. Samalla neuvoja voi purkaa nimenomaiseen asiakkaan huolena olevaan aiheeseen liittyviä vääriä käsityksiä ja myös realisoida asiakkaan odotuksia. Asiakkaalle myös selvennetään sitä mitä apua seksuaalineuvonnan kautta voidaan saada ja miten apua tarvitseva ongelma rajataan seksuaalineuvonnan periaatteiden mukaisesti.

Erityisohjeiden antaminen tarkoittaa sitä, että seksuaalineuvoja voi antaa tarvittaessa esimerkiksi ohjeita (hellyysharpjoitukset, sooloseksi) asiakkaalle. Jos kuitenkin neuvontatilanteessa ilmenee merkkejä traumatisoitumisesta tai asiakkaan menneisyyteen liittyvistä ikävistä kokemuksista ja / tai seksuaalisesta väkivallasta, neuvojan tulisi suositella terapiaa, joka tarkoittaakin seuraavaa tasoa eli intensiivistä terapiaa. PLISSIT-mallin kaksi ensimmäistä tasoa käytetään seksuaalineuvonnassa ja kolmatta tasoa voidaan käyttää tilanteen mukaan mutta neljäs taso on tarkoitettu nimenomaan terapeuttien käytettäväksi. (Apter, Väisälä ja Kaimola, 2006, 46)

3.2. Kunniakäsitykset ja seksuaalineuvonta

Seksuaalineuvonnan kannalta katsottuna neuvojan pitäisi olla valmis kohtaamaan erilaisia asiakkaita ammatillisesti, neutraalisti ja kunnioittavasti. Edellä on jo käsitelty erilaisia asioita, jotka vaikuttavat seksuaalineuvojan työhön mm. neuvojan oma seksuaalisuus, omat arvot, kokemukset, ennakkoluulot, asenteet, hengellinen vakaumus, yhteiskunta jossa on kasvanut, perhekulttuuri ja omat henkilökohtaiset kokemukset eri asioista. Kunnia, siveys, kunniaan liittyvä konflikti, kunniaan liittyvä väkivalta ja kunniamurha herättävät vahvoja tunteita ihmisissä. Seksuaalineuvojan voi olla vaikeata kohdata asiakasta, jolla on hyvin erilainen käsitys seksuaalisuudesta, sallitusta ja kielletystä, itsemääräämisoikeudesta ja seksuaalioikeuksista. Seksuaalineuvojan onkin hyvä käydä omia asenteitaan läpi myös viimeksi mainittujen asioiden kohdalla, jotta voisi neuvoa asiakasta parhaalla mahdollisella tavalla.

Kunniaa ja siveyttä arvostavista yhteisöistä tulevan asiakkaan kanssa on tärkeätä tehdä seksuaalianamneesi ja samalla siihen voidaan käyttää alla olevia kysymyksiä sekä hyödyntää kysymyksiä *Seksuaalisuus*-kirjan sivulta 77 alkaen.

Kysymykset, joita suosittelen käytettäväksi henkilön kanssa, joka tulee kunniaa ja siveyttä arvostavasta yhteisöstä:

1. Mistä päin perheesi tulee?
2. Onko perheesi tullut samaan aikaan/ eri aikaan / aikaisemmin / myöhemmin kuin sinä?
3. Kauan olet asunut Suomessa?
4. Kauan vanhempasi ovat asuneet Suomessa?
5. Onko sinulla sukulaisia Suomessa?
6. Asuvatko sukulaisesi samassa kaupungissa / eri kaupungissa?
7. Montako lasta teitä on? Montako tyttöä ja / tai poikaa? Monesko lapsi sinä olet? Sisarustesi ikä?
8. Onko isän ja / tai äidin sukulaisia Suomessa?
9. Monesko lapsi on isäsi omassa perheessään?

10. Ovatko vanhempasi sukulaisia keskenään?
11. Oliko vanhempasi avioliitto järjestetty / saivatko he valita puolison vapaasti?
12. Onko perheesi maaseudulta vai kaupungista kotoisin?
13. Tulitteko pakolaisena / turvapaikanhakijana / työn takia / muu?
14. Onko perheesi uskonnollinen? Mihin uskontoon kuuluu? Mihin koulukuntaan?
15. Onko vanhempasi töissä Suomessa?
16. Puhuvatko vanhempasi suomea?
17. Onko perheessäsi / suvussasi / yhteisössäsi naisten siveys tärkeä?

3.3. Naisten seksuaalisuus

Kunniaa ja siveyttä arvostavilla yhteisöillä on vahva käsitys naisen seksuaalisuuden voimasta. Tämä tarkoittaa sitä, että naisella on suurempi seksuaalinen vietti kuin miehellä ja sen takia sitä tulee rajoittaa ja valvoa. Naisen seksuaalisuus koetaan hallitsemattomana voimana, joka vie sekä naisen että miehen turmioon. Tämän käsityksen takana on ihmiskunnan historian aikana vallinneet erilaiset käsitykset ja myytit naiseudesta ja naisen seksuaalisuudesta. Naisen seksuaalinen aktiivisuus koettiin epänormaaliksi myös Suomessa vielä 1950-luvulla (Apter, Väisälä ja Kaimola, 2006, 42). Nämä käsitykset ovat usein syntyneet miesvaltaisissa yhteisöissä, mikä on sinänsä ymmärrettävää sillä naisten seksuaalisuus on koettu usein miesten taholta uhkaavana (Blackledge, 2006, 247)

3.3.1. Neitsyys

Kunniakäsitysten näkökulmasta monille yhteisöllisen ja patriarkaalisen yhteisön edustajille naisen kunniallisuus eli siveys on tärkeätä niin kuin edellä on käsitelty. Vaatimus siitä, että tyttöjen täytyy olla neitsyt ennen avioliittoa, ei ole vain yhden kulttuurin tai maan tapa vaan on tuhansia vuosia vanha tapa johtuen edellä kuvaamistani naisen vaihtoarvoon ja jälkeläisten legitimizeettiin liittyvistä asioista. Seksuaalineuvojan on hyvä unohtaa kaikki omat ennakkoluulonsa ja omat käsityksensä uskonnoista ja kulttuureista ja kohdata asiakasta ihmisenä. Vaikka suomalaisessa yhteiskunnassa neitsyys ei olisikaan tärkeätä, meidän tulee kunnioittaa ja kohdata asiakas objektiivisesti.

Vastaanotolle saattaa tulla tyttö, joka on menettänyt neitsyytensä (on ollut yhdynnässä ja/tai immenkalvo on revennyt) ja pelkää sen seurauksia. Tyttö saattaa pelätä, että vanhemmat saavat tietää tapahtuneesta tai, että hänen tuleva aviomiehensä saa tietää tai, että hän ei voi enää mennä naimisiin ja jos asia paljastuu vanhemmille, vanhemmat saattavat vahingoittaa häntä.

Tässä tilanteessa on hyvä muistaa miten tyttöä voisi neuvoa ja auttaa. Riippuen tytön iästä (onko alaikäinen vai ei) on hyvä noudattaa samoja periaatteita kuin kenen tahansa nuoren tytön kohdalla eli oliko kyseessä oma vapaa tahto vai pakotettiin tyttö yhdyntään? Kuitenkin tulee muistaa, että jos tieto siitä, että tyttö on ollut yhdynnässä, paljastuu vanhemmille tyttö saattaa olla vaarassa. Tämä pätee silloinkin kun / jos tyttö on täysi-ikäinen. Alaikäisen kohdalla on hyvä muistaa, että kun lastensuojeluilmoitus tulee kyseeseen, tytön tilan paljastuminen vanhemmille saattaa asettaa tytön suureen vaaraan. Tämän kaltaisessa tilanteessa neuvojan on hyvä konsultoida muita ammattilaisia mm. lastensuojeluviranomaista ja poliisia.

Yhdynnässä olleen maahanmuuttajatyttöjen kohdalla myös tieto siitä kuka yhteisössä tietää tapahtuneesta on olennainen. Usein toinen osapuoli, joka on ollut tytön kanssa yhdynnässä tietää myös siitä. On hyvä selvittää kahden henkilön välit. Ovatko he seurustelusuhteessa ja oliko tapahtuma molempien toivoma. Jos toinen osapuoli (poikaystävä tms.) kertoo tapahtumasta yhteisön muille jäsenille, tyttö saattaa joutua vaaraan. Sen takia on hyvä varmistaa kuuluuko toinen osapuoli samaan etniseen ryhmään ja mikä on hänen mielipiteensä tapahtumasta. Tämän voi selvittää tytön kautta ja jos mahdollista toisen osapuolen tapaaminen on myös suositeltavaa.

Seksuaalineuvojan vastaanotolla onkin tärkeätä selvittää mitä asiakas haluaa neuvojalta. Mitä konkreettisia toimenpiteitä neuvojan on hyvä suositella ja kehen tyttö voisi olla yhteydessä, jotta hänen asiansa hoidetaan ilman, että hän joutuu vaaraan.

Raskauden mahdollisuus on myös hyvä selvittää heti ensimmäisenä. Usein yhteisöllisen kulttuurin tyttöjen tiedot lisääntymisterveydestä, raskaaksi tulon mahdollisuudesta ja jälkiehkäisystä on puutteellinen. Neitsyys – käsitys on myös hyvä käydä läpi. Monesti immenkalvon kuvitellaan olevan kokonainen kalvo eikä ymmärretä sitä, että se voi revetä ilman yhdyntääkin tai, että verta ei ehkä tule yhdynnässäkään.

Neitsyytensä menettänyt tyttö menettää seksuaalisen vaihtoarvonsa lisäksi yhteisönsä ja sukunsa maineen. Vanhempien status ja arvo laskee yhteisön ja suvun silmissä jos tytön tilanne paljastuu.

Perheen ja suvun muiden naispuolisten jäsenten siveyttä voidaan alkaa epäilemään ja jopa koko suvun naispuolisten jäsenten seksuaalinen vaihtoarvo saattaa laskea ja sekä tyttö että perhe joutuvat kokemaan julkisen häpeän. Sen takia neitsyyden merkitys on suuri ja seksuaalineuvojan onkin hyvä perehtyä kulttuurien ja perinteiden taustoihin ennen kuin ryhtyy neuvomaan, jotta asia ei pahenisi asiakkaan kannalta. Monesti neitsyyden menettäminen voi tuntua suomalaisen yhteiskunnan kasvatin silmissä luonnolliselta asialta mutta asiaan täytyy suhtauttaa asiakkaan itsensä kertoman taustojen ja niistä johtuvien seurausten valossa. Neuvojan on hyvä olla tarkka myös omien tunteidensa ja asenteidensa kanssa. Vaikka yksilöllä on ja pitää aina olla valtaa päättää omasta seksuaalisuudestaan, hänestä riippumattomat seikat saattavat vaarantaa hänen turvallisuuttaan.

3.3.2. Immenkalvo

Vastaanotolle saattaa tulla tyttö / tyttö ja äiti / nainen/ poika ja tyttö / mies, joka kysyy miten korjata revennyt immenkalvo. Monet naisten koskemattomuutta arvostavat kulttuurit pitävät immenkalvoa ainoana osoituksena tytön / naisen seksuaalisesta koskemattomuudesta. Heillä on usein käsitys siitä, että immenkalvo olisi kokonainen kalvo naisen emättimessä. Neuvojan on hyvä selvittää tarkalleen mitä immenkalvolla tarkoitetaan ja miten se voi revetä mm. urheillessa ja että kaikilla naisilla ei edes tule verta ensimmäisessä yhdynnässä. Neuvojalta saatetaan kysyä missä voisi korjauttaa immenkalvo tai miten voisi saada lääkärinlausunnon neitsyydestä. Neuvoja saattaa hämmentyä mutta ammattilaisena hänen on hyvä muistaa, että ihmisillä on erilaiset tarpeet ja huolet seksuaalisuuden saralla. Jos kyseessä on tosiaankin väkivaltatilanne tai jopa uhka, joka kohdistuu henkeen ja terveyteen, neuvojan on hyvä konsultoida muita ammattilaisia ja pyrkiä löytämään sopiva ratkaisu tilanteeseen.

3.3.3. Äitimytti

Äitimytti on tuttua Neitsyt Marian tarinan kautta. Kunniaan liittyvän konfliktin ja väkivallan kannalta katsottuna neitsyys, seksuaalisuus ja äitimytti ovat vaikea yhdistelmä ja naisten pitäisi pystyä olemaan kaikki kolme.

Patriarkaalisissa ja yhteisöllisissä kulttuureissa elää vahvasti äitimytti, joka tarkoittaa sitä, että naisen ainoa tehtävä on elää ensin siveellistä elämää, synnyttää sitten laillisia perillisiä avioliitossa

ja hoivata heitä lopun elämänsä. Kun naisesta tulee synnytyksen kautta äiti, hänen roolinsa seksuaalisena olentona saa uuden merkityksen yhteisössä ja joskus jopa aviopuolisonsa silmissä. Äidin oletetaan hoivaavan ja rakastavan jälkeläisiään pyyteettömästi. Äidiksi tuleminen tarkoittaa monesti sitä, että nainen ei nähdä enää seksuaalisena ihmisenä, jolla on haluja ja tarpeita. Sekä naisen perhe että yhteisö näkee naisen äitinä ja hoivaajana, jolla ei ole sukupuolta ja jota ei koeta enää seksuaalisesti haluttavana.

Myytti äitiydestä on vahingollinen naisen seksuaalisuuden kannalta. Hänellä ei oleteta olevan enää seksuaalisia haluja ja jos hänellä niitä onkin, ne tuomitaan häpeällisinä ja vahingollisina ajatuksina. Äidiksi tulleen naisen on vaikeata ilmaista halunsa ja tarpeensa. Monesti naisen puolisoakin saattaa ajatella, että nainen ei enää tarvitse seksuaalista aktia, hellyyttä ja/ tai läheisyyttä. Tämän kaltainen lähestyminen voi aiheuttaa puolisoiden välillä ongelmia, haluttomuutta ja / tai torjutuksi tulemistä. Äidiksi tulleen naisen saattaa olla vaikeata ilmaista puolisolleen olevansa vieläkin seksuaalinen olentoja, jolla on haluja, intohimoa ja mieltymyksiä. Nainen saattaa kokea, että myös suku ja yhteisö tuomitsevat hänen seksuaaliset halunsa. Seksuaalinen akti saattaa jäädä vain niihin kertoihin, jolloin mies on aloitteentekijänä.

Seksuaalineuvonnan kannalta onkin tärkeätä pitää mielessä seksuaalisuuden merkitys läpi elämänkaaren ja kertoa siitä myös asiakkaalle. Äidiksi tuleminen vaikuttaa missä tahansa perheessä ja yhteisössä pariskuntien väliseen seksuaalisuuteen, ei pelkästään tietyissä yhteisöissä tai parisuhteissa. Asiakkaan ja / tai asiakkaiden kanssa on hyvä myös puhua seksin, hellyyden ja läheisyyden merkityksestä synnytyksen jälkeen. On myös hyvä puhua kehon muutoksista ja hormonien vaikutuksesta raskauden aikana, imetyksen aikana ja synnytyksen jälkeen.

3.3.4. Tyttöjen ympärileikkaus

Tyttöjen ja nuorten naisten ympärileikkaus on vuosituhansia vanha perinne, joka ei liity mihinkään uskontoon. Suomen laissa se on verrattavissa pahoinpitelyyn ja on kielletty. Naisten ympärileikkauksesta käytetään usein myös termiä ”naisten sukuelinten silpominen”. Neuvojan on kuitenkin hyvä muistaa PLISSIT-malli ja miettiä mitä termiä käyttää asiakkaan kanssa, koska monille tytöille ja naisille tieto siitä, että heidän sukuelimensä on silvottu saattaa olla järkyttävä

ajatus. Naiset usein ajattelevat, että se on ollut osa yhteisöön kuulumisen ja naiseksi kasvamisen riittä.

Maailman terveysjärjestö WHO:n uusimman jaottelun mukaan (WHO 2008) ympärileikkaukset voidaan luokitella neljään eri pääryhmään:

Tyyppi I on klitoriksen ja/tai klitoriksen hupun osittainen tai täydellinen poistaminen.

Tyyppi II on klitoriksen, sekä pienten häpyhuulien osittainen tai täydellinen poistaminen. Isot häpyhuulet saatetaan samalla ty pistää tai jättää ty pistämättä. (Toimenpidettä kutsutaan myös *excisioksi*.)

Tyyppi III on pienten ja/tai suurten häpyhuulten ty pistäminen ja ty pistettyjen häpyhuulten yhteen liittäminen niin, että virtsan ja kuukautisveren poistumiseksi jätetään vain pieni aukko.

Klitoris saatetaan joko poistaa tai jättää emätinaukkoa kaventavan tai ahtauttavan ”kannen” alle. (Toimenpidettä kutsutaan myös *infibulaatioksi* tai *faraoniseksi* ympärileikkaukseksi.)

Tyyppi IV: Kaikki muut naisen sukuelimiä vahingoittavat toimenpiteet, jotka tehdään ei-hoidollisista syistä. Näitä ovat esimerkiksi pistäminen, lävistäminen, viiltäminen, raapiminen ja kuumalla raudalla polttaminen (*kauterisaatio*).

Reinfibulaatiolla tarkoitetaan joissain yhteisöissä tärkeäksi koettua emätinaukon uudelleen kapeuttamista tai osittaista peittämistä, jolloin ty pistetyt häpyhuulet liitetään (usein ompelemalla) jälleen yhteen synnytyksen jälkeen tai eronneen naisen avioituessa uudelleen. Ympärileikkausta harjoittavissa yhteisöissä on ympärileikkaukselle omakielisiä nimityksiä. (Sosiaali -ja terveysministeriön 2012 - 2016 s.11)

Asian kauhistelu ei auta naista tai tyttöä, jolle ympärileikkaus on jo tehty. Usein synnytyksissä joudutaan avaamaan kiinniommellut kohdat. Neuvojan kannattaa pyrkiä neutraaliin suhtautumiseen. Joissakin ilmiön selityksissä saatetaan esittää naisten ympärileikkauksen syynä kunniakysymykset mutta viimeaikaiset tiedot ja oma käsitykseni ei tue suoraan väitettä. Tapa on niin vanha, että sen alku ja tarkoitus ovat hämärtyneet ja siitä on tullut osa naiseksi kasvamisen riittä. Myös länsimaalaiset naiset ympärileikattiin 1800-luvun Englannissa. Ympärileikkauksessa poistettiin naisten klitorista koska sen ajateltiin ehkäisevän naistenvaivoja kuten pidätyskyvyttömyyttä, kohdun verenvuotoa, hysteriaa sekä itsetyydytyksen aiheuttamaa maanisuu tta. Englantilainen lääkäri Isaac Baker Brown käytti ympärileikkausta hoitomenetelmänä kymmenisen vuotta. (Blackledge, 2006, 197).

3.3.5. Poikien ympärileikkaus

Poikien ja miesten ympärileikkaus on yleinen käytäntö juutalaisessa ja islamilaisessa kulttuurissa sekä useissa muissa kulttuureissa. Monissa Afrikan maissa ja myös yleisesti Yhdysvalloissa poikia ympärileikataan tavanomaisena toimenpiteenä. Poikien ympärileikkauksessa poistetaan osa esinahasta. Uskontoon tai kulttuuriin liittyvässä ympärileikkauksessa puhutaan ei-lääketieteellisestä ympärileikkauksesta. Niissä kulttuureissa, joissa tapa on vakiintunut, ympärileikkaamaton mies voidaan kokea likaisena tai muuten vastenmielisenä. Ympärileikkausta pidetään usein miehistymisen riittinä ja ympärileikkauksen ajatellaan lisäävän mieskuntoa. Kunniaan liittyvien käsitysten kannalta monesti perheen tai suvun miespuoliset jäsenet voivat ajatella ympärileikkaamattoman miehen olevan ei-sopiva aviopuoliso omalle siskolle tai muulle naispuoliselle sukulaiselle. Suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta katsottuna ajatusta voi olla vaikeata ymmärtää mutta olen työssäni kohdannut edellä mainittua tukevia käsityksiä.

Eri uskonnoissa ja eri maissa on omat käytäntönsä siitä missä iässä toimenpide tehdään. Juutalaisessa kulttuurissa ympärileikkaus suoritetaan pojan ollessa vielä vauva, islamilaisessa kulttuurissa toimenpide suoritetaan pojan ollessa 6 - 12-vuotias.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut ohjeen ei-lääketieteellisin perustein tehtävästä poikien ympärileikkauksesta, jonka mukaan ei-lääketieteellinen ympärileikkaus voidaan tehdä alle 18-vuotiaalle pojalle tietyin edellytyksin. Ohjeen tavoitteena on varmistaa, että toimenpide tehdään turvallisissa olosuhteissa (www.stm.fi). Sexpo-säätiöllä on myös erittäin hyvät ohjeet miesten ympärileikkaukseen liittyvistä asioista (<http://ehja.sexpo.fi/ehja-hanke/>).

3.3.6 Pakkoavioliitto

Pakkoavioliitto on kunniaan liittyvän konfliktin ja kunniaan liittyvän väkivallan merkittävä ilmenemismuoto. Pakkoavioliitossa kyse on kahden ihmisen pakottamisesta avioliittoon keskenään, jossa kumpikin tai jompikumpi osapuolista vastustaa liittoa. Seksuaalisuuden kannalta pakkoavioliitto on olennainen. Nuoria pakotetaan avioliittoon jos epäillään, että nuoren seksuaalisuus on vaarassa aiheuttaa esiaviollista seksisuhdetta vastakkaisen sukupuolen kanssa. Nuori pyritään naittamaan mahdollisimman nopeasti hänen tultuaan sukukypsään ikään.

(kuukautisten alkaminen, ensimmäiset siemensyöksyt) eikä se välttämättä aina tarkoita 18 -vuoden ikää. Pakkoavioliitossa kyse on itsemääräämisoikeuden, ihmisoikeuksien ja seksuaalioikeuksien loukkaamisesta. Seksuaalineuvonnan kannalta pakkoavoliiton uhka voi laukaista useita seksuaalisuuteen liittyviä pelkoja. Pakkoavioliitossa kaksi vierasta ihmistä pakotetaan yhteen ja heidän pitäisi myös aloittaa intiimielämä yhdessä. Tyttöjen kohdalla pakkoavioliiton uhka herättää myös pelkotiloja ja voi johtaa yhdyntäkipuihin ja muihin seksuaalisuuteen liittyviin ongelmiin.

Pakkoavioliitto tulee kysymykseen myös silloin kun pelätään, että tyttö on ollut yhdynnässä eikä ole enää neitsyt. Perhe saattaa naittaa tytön melko nopeasti (vastoin hänen tahoaan) vanhemman miehen kanssa, joka ehkä auttaa perhettä taloudellisesti tai muulla tavalla. Perheiden mielestä tytön seksuaalinen vaihtoarvo usein laskee neitsyyden menettämisen myötä (tai joskus pelkän huhun myötä) joten tyttö naitetaan nopeasti. Muussa tapauksessa tytön saattaa olla vaikeata löytää sopiva aviopuoliso. Seksuaalineuvonnan kannalta on hyvä muistaa, että nuoret tytöt, joilla ei välttämättä ole tietoa seksuaalisuudesta ja lisääntymisterveydestä ovat vaarassa traumatisoitua. Jos aviopuoliso on paljon vanhempi, yhdyntä ja muu seksuaalinen kanssakäyminen voi olla tytölle pelottava ja traumatisoiva kokemus. Tilannetta voidaan verrata raiskaukseen jos tyttö ei ole itse halukas yhdyntään mutta aviomies olettaa hänellä olevan oikeus siihen vastoin tytön tahtoa.

Seksuaalineuvonnan kannalta on myös hyvä muistaa, että myös pojat joutuvat pakkoavioliiton uhreiksi ja kärsivät myös sen seurauksista. Monen nuoren miehen odotetaan olevan aina halukas ja toimintakykyinen aviovuoteessa. Monille nuorille miehille tilanne on ahdistava ja tuntemattoman tytön kanssa seksuaalisuuden toteuttaminen voi olla haasteellinen varsinkin jos koko suku odottaa tietynlaista toimintaa pojalta. Seksuaalineuvonnassa tulee ottaa huomioon myös poikien ja miesten ahdinko pakkoavioliiton ja miehen rooliin liittyvissä odotuksissa.

Pakkoavioliitto tulee myös kyseeseen silloin kun nuoren seksuaalinen identiteetti poikkeaa heteronormatiivisista odotuksista. Jos poika kertoo olevansa homoseksuaali tai jos asia paljastuu muulla tavoin vanhemmille, poika saatetaan pakottaa solmimaan avioliitto tytön kanssa. Usein näissä tilanteissa vanhemmat ajattelevat, että pojan käytös (ajatus omasta seksuaalisesta identiteetistään) johtuu seksin puutteesta vastakkaisen sukupuolen kanssa ja asia korjaantuu kun hän menee naimisiin. Monille perheille lapsen kuuluminen seksuaalivähemmistöön on häpeällinen asia ja nuori saattaa joutua myös sekä henkisen että fyysisen väkivallan kohteeksi.

Seksuaalineuvonnassa on hyvä muistaa, että ilmiöiden ja asioiden taustalla saattaa vaikuttaa monta muuta tekijää. Nuorta on hyvä tukea oman seksuaalisuutensa ilmaisemiseen ja siitä nauttimiseen mutta samalla on hyvä muistaa selvittää miten nuoren turvallisuus, ihmisoikeudet ja seksuaalioikeuden turvataan, jotta hän ei joudu perheensä ja / tai yhteisönsä taholta uhatuksi.

Pakkoavioliitto on eri asia kuin järjestetty avioliitto. Monissa yhteyksissä näitä käsitteitä sotketaan toisiinsa. Järjestetyssä avioliitossa molemmat osapuolet ovat halukkaita tapaamaan vanhempien, sukulaisten tai ystävien suosittelemia aviopuolisoehdokkaita. Tapaamisia järjestetään niin usein ja niin monta kuin on tarvetta. Kun sopiva henkilö löytyy, asia etenee usein seurusteluun / tutustumiseen ja sen kautta avioliittoon. Järjestettyyn avioliittoon voi joissakin tapauksissa liittyä myös pakottamista mutta tapa ei sinänsä ole suoranainen avioliittoon pakottamista. Järjestettyä avioliittoa voisi verrata nykyajan netin kautta tutustumiseen.

Seksuaalineuvojan on hyvä pitää mielessä käytäntöjen erilaisuus ja varmistaa asiakkaalta mitä hän tarkoittaa milläkin termillä. Joskus myös ihmiset itse saattavat sotkea termejä ja / tai puhua epäselvästi. Näissä tilanteissa neuvojan onkin parasta pyrkyä selvittämään termit ja käsitteet esimerkiksi seuraavaan tapaamiseen jos se on mahdollista.

3.4. Seksuaalisuuteen liittyvät ongelmat

Kunniain ja siveyttä arvostavissa yhteisöissä tytön koskemattomuus ja siveys on keskiössä niin kuin on aikaisemmin tullut esille. Tytöille ei välttämättä ole tietoa seksuaalisuudesta ja sen toteuttamisesta. Vanhemmat voivat käyttää kauhutarinoiden kertomista eräänlaisena ennaltaehkäisykeinona. Äidit saattavat kertoa tytöille, että pojat ja miehet ovat aina halukkaita seksiin naisen kanssa ja sen takia tyttö ei saisi esimerkiksi kulkea yksin kaupungilla, käydä harrastuksissa tai olla ystäväporukassa. Monesti vanhemmat kasvattavat tyttöjä pelkäämään ja välttämään vastakkaista sukupuolta. Tästä johtuen tytöt voivat usein ajatella, että jokainen mies on potentiaalinen hyökkääjä. Tytöille muodostuu käsitys siitä, että pojat ja miehet ovat seksiä haluavia ja naisia vaarantekijöitä. Samalla nuoren tytön oma seksuaalisuus ja kiinnostus vastakkaista sukupuolta kohtaan saattaa asettaa tytön ristiriitaisen tunnemyrskyn keskelle. Tyttö saattaa ajatella, että hänen täytyy rajoittaa omaa käyttäytymistään jotta ei välittäisi vastakkaiselle sukupuolelle viestiä kiinnostuksestaan vahingossa tai jopa tietämättään.

Työssäni olen kohdannut naisia ja nuoria tyttöjä, jotka pelkäävät matkustaa yksin bussilla kaupungilla. He pelkäävät, että katsekontakti bussikuskin tai kaupan kassatyöntekijän kanssa saatetaan tulkita haluksi seksuaaliseen tekoon. He kuvittelevat, että jos bussissa heidän viereensä tulee istumaan mies, hän saattaakin hyökätä naisen kimppuun.

Edellä kuvatut tilanteet johtuvat usein liian tiukasta kasvatuksesta, jossa tyttölasta on peloteltu sillä, että vastakkaisen sukupuolen edustajat ovat aina valmiita käyttämään tilaisuutta hyväkseen ja ryhtymään johonkin seksuaaliseen tekoon. Tilanne olisi kenelle tahansa nuorelle ahdistava kokemus. Omat seksuaaliset mielikuvat ja fantasiat ja sen vastapainona vanhempien (usein äitien) kertomat kauhutarinat voivat aiheuttaa monia seksuaalisuuteen liittyviä ristiriitoja ja ongelmia. Usein voidaankin puhua pelottavista mielikuvista, jossa miehen penis nähdään kaktuksen tavoin piikikkäänä ja pelottavana asiana, joka tunkeutuu naisen vaginaan (Blackledge, 2006).

Yleisen käsityksen vastaisesti voidaan sanoa, että myös poikien seksuaalista käyttäytymistä rajoitetaan. Pojille pyritään myös opettamaan seksuaalisen pidättäytymisen tärkeys ja heitä voidaan pelotella naisten hallitsemattomasta seksuaalisesta halusta. Monesti voidaankin puhua "*vagina dentatata*" eli vaginasta, jossa olisi hampaat tai muu terävä ominaisuus joka saattaisi vahingoittaa miehen sukuelintä. (Blackledge, 2006,200)

Näiden ennaltaehkäiseväksi tarkoitettujen pelottavien tarinoiden kautta monille nuorille muodostuu oma seksuaalinen käsikirjoituksensa, jota pyritään sitten aikuisena toteuttamaan. Naisille muodostuu käsitys pelokkaasta ja pidättäytyvästä naisesta, joka ei saisi haluta seksiä. Nuorten mielikuvissa miehen pitäisi olla aina valmis seksuaaliseen aktiin ja että naiset todellisuudessa haluavat miestä mutta "näyttelevät" halutonta ja miehen pitää valloittaa nainen. Monesti käsikirjoitusten erilaisuus johtaa ongelmiin ja traumatisoitumiseen puolin ja toisin koska rauhallinen toiseen tutustumisvaihe ja yhteisten käsikirjoitusten kehittämisvaihe puuttuu kokonaan.

3.4.1. Yhdyntäkivut

Yksi yleisimmistä seksuaalisuuteen liittyvistä ongelmista kunniaa ja siveyttä arvostavissa yhteisöissä on vaginismi. Vaginismi on jatkuva tai toistuva vaikeus sallia peniksen, sormen tai jonkun muun naisen haluaman esineen viemistä emättimeen. Usein mukana on kipua, kivun

pelkoa ja emätintä ympäröivien lihasten jännittymistä (Apter, Väisälä ja Kaimola 2006, 262). Jos asiakkaalla on yhdyntäpelkoa ja vaginismiin viittaavia oireita, seksuaalineuvojan on hyvä perehtyä ja selvittää asiakkaan elämäntilanne ja taustatekijät tarkasti jotta rakenteelliset poikkeavuudet voidaan poissulkea.

Vaginismi esiintyy usein vastikään avioliiton solmineilla naisilla, joiden seksuaalikasvatus on ollut kauhukuvien kertominen miehistä ja heidän ”isoista ja pelottavista” sukupuolielimistään, jotka tunkeutuvat naiseen. On ymmärrettävää, että tyttö, jota on koko ikänsä peloteltu neitsyyden menettämisen ja seksuaalisille haluilleen antautumisen vaaroista, pitäisi häilynä olla valmis yhdyntään ja halukas toteuttamaan sekä itsensä että miehensä seksuaalisia mieltymyksiä, on kauhuissaan.

Varsinkin vastanaineilla esiintyvät yhdyntäkiput aiheuttavat myös paineita miehelle. Perhe ja suku saattaa odottaa merkkiä mieheltä aviovelvollisuuksien täyttämisestä ja yhdynnän epäonnistuminen saattaa lisätä miehen paineita painostaa naista yhdyntään, joka taas on omiaan lisäämään naisen kipuja. Joskus miehessä saattaa herätä epäilyjä omista taidoistaan ja hän saattaa kokea olevansa jotenkin huonompi mies tai rakastaja koska yhdyntä ei onnistu. Mies saattaa myös ajatella tekevänsä jotain väärin tai että hänessä on rakenteellinen vika. Patriarkaalisissa yhteisöissä miehen seksuaalinen aktiivisuus on tärkeä ominaisuus ja yhdynnän epäonnistuminen saattaa vaikuttaa miehen itsetuntoon negatiivisesti ja hän saattaa turvautua väkivaltaan ja /tai väkivaltaiseen yhdyntään. Joskus yhdyntäkiput ovat saattaneet jatkua vuosia ennen kuin hakeudutaan neuvontaan. Suku on saattanut jopa luulla, että nainen on hedelmätön (perinteisesti ajatellaan edelleenkin, että lapsettomuus on usein naisen syytä) ja voi jopa painostaa avioeroon tai toisen vaimon ottamiseen.

Yhdyntäkipujen takia epäonnistunut yhdyntä saattaa myös joskus aiheuttaa turhia epäilyjä esim. siitä, että nainen salailisi jotain. Miehellä saattaa herätä epäilyjä siitä, että nainen ei olekaan neitsyt ja sen paljastumisen estämiseksi hän ei suostu yhdyntään.

Seksuaalineuvojan on hyvä lähestyä asiaa monelta taholta ja pitää mielessä, että vaikka yhdyntäkiput ja vaikeudet ovatkin pariskunnan ongelma, taustalla voi olla monta muuta asiaan vaikuttavaa tekijää. Sen takia on hyvä varata riittävästi aikaa ja sopia sekä yksilö, että paritapaamisia. Yhdynnän sijaan muiden hellyyden osoittamisen ja rentoutumista edesauttavien harjoitusten käyttäminen on suositeltavaa. Pariskunnalle voi suositella yhteistä tekemistä, joka ei

liity seksuaalisuuteen. Usein nuorilta pareilta on jäänyt nk. seurustelu –ja tutustumisvaihe väliin ja liian nopeasti tapahtuva intiimiläheisyys voi laukaista erilaisia pelkotiloja. Pariskunnalle voi suositella yhteistä harrastusta, yhteistä tekemistä, joka rentouttaa ja lähentää heitä toisiinsa.

On myös hyvä muistaa, että jos yhdyntäkipujen taustalla on aikaisempia väkivallan tai hyväksikäytön kokemuksia, joista nainen ei halua puhua miehensä läsnä ollessa, varata naiselle yksilötapaaminen ja miettiä myös seksuaaliterapian mahdollisuutta. Seksuaalianamneesin tekeminen on tärkeitä yhdyntäkipujen, asiakkaan menneisyyden ja asiakkaan tilanteen kartoittamisessa.

3.4.2. Sooloseksi (itsetyydytys)

Kunniaan liittyvän konfliktin kannalta itsetyydytyksellä ei ole suurtakaan merkitystä muuten kuin ehkä seksuaalikasvatuksen suhteen. Monet nuoret pojat oppivat jo varhaisessa vaiheessa sooloseksin eikä yhteisöllisissä kulttuureissa sitä pidetä mitenkään epätavallisena poikien kohdalla. Tyttöjen ja naisten kohdalla sooloseksi ei ole itsestäänselvyys. Puutteellisen seksuaalikasvatuksen ja naisen koskemattomuutta ja siveyttä vaalimisen seurauksena naisten suhde omiin erogeisiin alueisiinsa on usein haasteellinen. Omat sukuelimet voidaan kokea epämiellyttävänä tai rumina ja naisen seksuaalinen halu jotenkin ”likaisena” ja siitä johtuen sooloseksi voi herättää ristiriitaisia ajatuksia. On hyvä pitää mielessä, että naisten suhtautuminen omiin sukuelimiinsä on kautta aikain ollut ongelmallisempi kuin miesten ja eri tieteenalat ovat etsineet siihen syitä (Blackledge, 2006). Naisille voidaankin suositella samoja harjoituksia kuin kenelle tahansa naiselle suositeltaisiin esim. peilin kautta itseensä tutustuminen jne.

Kunniaan liittyvän konfliktin ja kunniaan liittyvän väkivallan kannalta seksuaalineuvoja voi suositella sooloseksiä ja kertoa seksuaalioikeuksista ja itsemääräämisoikeuksista. Neuvojan on kuitenkin hyvä muistaa, että välineiden käyttö (esimerkiksi dildo) voi herättää pelkoa mm. immenkalvon repeytymisestä. On hyvä käydä läpi asiakkaan omat toiveet ja myös hänen taustansa ja tulevaisuuden suunnitelmansa. Jos esimerkiksi tyttö suunnittelee avioliittoa oman yhteisönsä jäsenen kanssa, immenkalvon merkitys voi olla suuri. Asiakkaan kanssa kannattaa puhua asiat avoimesti ja hänelle voi suositella muita sooloseksin muotoja, jossa ei esimerkiksi käytetä välineitä.

Avioparien kohdalla usein naisilla saattaa olla ristiriitainen suhtautuminen sooloseksiin ja se voidaan jopa nähdä aviorikoksena. Kuitenkin monet yhteisöt pitävät sooloseksin harrastamista naimisissa oleville suositeltavana koska, se heidän mielestään estäisi uskottomuuden. Näitä asioita on hyvä käsitellä asiakkaan kanssa, ennen kuin suosittelee hänelle sooloseksiä. Joskus asiakas haluaisi ehkä sooloseksiä mutta oman kasvatuksensa johdosta ei uskalla tehdä niin. Seksuaalineuvoja voi myös ottaa puheeksi sooloseksin terveydelliset vaikutukset ja miten se samalla auttaisi jos esimerkiksi aviopuoliso on kauan poissa tai jos on vielä toisessa maassa (pakolaiset ja turvapaikanhakijat) tai jos asiakas on eronnut tai leski.

3.4.3. Seksuaalinen identiteetti

Patriarkkaalisissa yhteisöissä vallitsee hyvin heteronormatiivinen käsitys seksuaalisuudesta. Miehet ovat miehiä ja naiset naisia. Harvoin patriarkkaalisissa yhteisöissä on tilaa sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudelle. Homo- ja biseksuaalisuus nähdään usein ongelmana ja /tai sairautena (mikä on ollut myös länsimainen ajatustapa vielä viime vuosikymmeniin asti). Perhe ja yhteisö voi kokea homoseksuaalisuuden häpeänä tai jonkinlaisena kirouksena. Monesti se on myös kunnia-asia (tässä tapauksessa kyse on miehisestä kunniaista, ei siveyteen liittyvästä kunniaista). Perheen tai yhteisön miehisen kunnian ajatellaan kärsivän jos yhteisössä tai suvussa on homoseksuaali. Lesbosuhteet eivät välttämättä tule aina perheen ja / tai yhteisön tietoon koska vastakkaisten sukupuolten kohtaaminen on rajoitettua naisille mutta saamaa sukupuolta olevan kanssa ollaan muutenkin usein yhdessä. Kuitenkin monia homoseksuaaleja voidaan pakottaa heteroavioliittoon.

Transsukupuolisuus tarkoittaa sitä, että henkilö, joka on kromosomaalisista, hormonaalisista ja anatomisista sukupuoliominaisuuksistaan huolimatta on vakuuttunut siitä, että kuuluu vastakkaiseen sukupuoleen. Transseksuaalisuus on ilmiön pysyvä muoto (Apter, Väisälä ja Kaimola 2006, 164). Transseksuaalisuus voidaan kokea perheen ja yhteisön kannalta ongelmana patriarkkaalisissa yhteisöissä. Perhe voi vahingoittaa transsukupuolisuuttaan pohdiskelevan henkilön itsetuntoa ja tervettä seksuaalista kehitystä pakottamalla hänet heteronormatiiviseen malliin sukupuolesta ja sen ilmentämisestä. Tyttömäinen poika tai poikamainen tyttö saatetaan kokea haasteeksi koko perheen ja yhteisön hyvinvoinnille. Monesti trans- ja homoseksuaali

eristäytyy yhteisöstään ja perheestään ja saattaa ajautua lääkkeiden ja huumausaineiden käyttäjäksi. Hänet onkin hyvä ohjata oikean tuen piiriin (esimerkiksi Seta ry ja Transtukipiste).

Seksuaalineuvonnassa onkin tärkeätä keskustella henkilön itsensä kanssa hänen perhe- ja kulttuuritaustoistaan. Joskus voi jopa harkita vanhempien kanssa keskustelemista, jotta heille voidaan selittää mitä tarkoitetaan kun puhutaan homoseksuaalisuudesta ja transsukupuolisuudesta. Monille yhteisöllisen perheen edustajille, jotka ovat tulleet Suomeen sodan jaloista tai muuten haasteellisista olosuhteista, sukupuolen moninaisuus koetaan hyvinvointiyhteiskunnan aiheuttamana luksustilana, jossa ihmiset pohtivat seksuaalisuuttaan kun ei ole muita ongelmia. Ajatus saattaa kuulostaa epäuskottavalta mutta moni, joka on eloonjäämististelun jälkeen selvinnyt Suomeen saattaa ajatella, että seksuaalisen identiteetin pohtiminen on vain hyvinvointiyhteiskunnan tuottama ”ongelma” kun ei muita ongelmia enää ole. Tämän takia seksuaalineuvojan on hyvä paneutua asiakkaan tilanteeseen hyvin tarkasti ja miettiä perhetapaamista tai muita kokoonpanoja. Neuvojan on myös hyvä konsultoida muita ammattilaisia, jotta asiakkaan turvallisuus ja tarvitsema tuki taataan. Vanhemmille suunnatun seksuaalikasvatuksen merkitys myös korostuu tämän kaltaisissa tilanteissa.

3.4.4. Seksuaalisuus avioeron tai leskeksi jäämisen jälkeen

Kunnian ja siveyden kannalta naisen seksuaalisuus ennen avioliittoa nähdään epäsuotavana. Naisten kannalta on harmillista, että myös avioeron tai leskeksi jäämisen jälkeen seksuaalisuus koetaan myös ongelmalliseksi.

Avioero on hyväksytty käytäntö monissa kulttuureissa. Avioeron jälkeen kuitenkin naisen omat lapset (usein pojat) ja sukulaismiehet saattavat rajoittaa hänen uudelleen avioitumisaikeensa. Tämä johtuu ajatuksesta, että nainen kaipaa seksiä. He, muut perheenjäsenet, saattavat syyttää tai ainakin vihjata epäsuorasti, että nainen haluaa avioitua uudelleen vain saadakseen seksiä. Lastensa ja / tai sukulaistensa taholta häpäistyksi ja syytetyksi tulemisen pelko johtaa usein varttuneempien naisten seksuaalioikeuksien polkemiseen. Tämä ajatus liittyy myös vahvasti edellä kuvattuun äitimyyttiin.

Naisen itsemääräämisoikeuden kannalta eronneella ja / tai leskeksi jääneellä naisella on täysi oikeus tehdä niin kuin haluaa mutta yhteisöllisessä kulttuurissa suku ja perhe (naisen omat lapset) ovat usein päättämässä ja tuomitsemassa naista. Monien aikuisten naisten seksuaalioikeudet

jäävät toteutumatta. Harva nainen uskaltaa avoimesti sanoa haluavansa solmia uuden liiton ja / tai haluavansa läheisyyttä ja hellyyttä.

Seksuaalineuvonnan kannalta tämän kaltaisten asiakkaiden kanssa työskenteleminen on tärkeää. Harvoin he kuitenkin itse hakeutuvat neuvontaan. He saattavat ohjautua muiden palvelujen kautta seksuaalineuvojalle. Myös heidän omat asenteensa ja arvonsa voivat tukea seksivastaista käsitystä. Sen takia neuvojan onkin hyvä tietää edellä mainittujen ongelmien olemassaolosta ja olla valmiuksia neuvoa asiakasta. Seksuaalioikeuksien ja itsemääräämisoikeuden selittäminen voi jo auttaa paljon. Vanhemmilla naisilla on myös usein puutteelliset tiedot omasta seksuaalisuudestaan. Heidän kanssa on jopa hyvä käydä naisen anatomia ja miehen anatomia läpi. Heille voi kertoa sooloseksin mahdollisuudesta, itseensä tutustumisen ja itsensä hyväilemisen merkityksestä. Heille voi jopa suositella dildon tai muiden välineiden käyttöä kun ei ole enää vaaraa vahingoittaa immenkalvoa.

Eronneen ja /tai leskeksi jääneen miehen kohdalla uuden liiton solmiminen ei ole ongelma. Heitä jopa suositellaan avioitumaan melko pian.

4. POHDINTAA

Nainen on useissa yhteisöissä ja yhteiskunnissa nähty sukupuolensa johdosta heikompana tai huonompana verrattuna mieheen. Naisen ja miehen välillä vallitseva sukupuolten välinen järjestely ja sosiaalinen sukupuolijaottelu alkavat jo syntymästä. Tytöiltä ja pojilta odotetaan erilaista sosialisatiota ja heihin kohdistetaan erilaista kohtelua, erilaisia sääntöjä, kokemuksia ja odotuksia (Goffman 2012, 70).

Yhteiskunnat rakentuvat kuitenkin suurimmaksi osaksi naisista ja miehistä. Miten rakenteellinen epätasa-arvo ja odotusten ja vaatimusten erilaisuus vaikuttaa meihin ihmisiin yksilöinä? Tähän kysymykseen on vaikeata vastata ainakin tämän lopputyön valossa.

Eri tieteenalat ovat etsineet vastausta ja ratkaisua siihen miten yhteiskunnissa, yhteisöissä ja yhteiskunnan pienimmässä yksikössä perheissä saataisiin tytöille ja pojille yhtäläiset oikeudet kasvaa sosiaaliseen sukupuoleensa, biologiseen sukupuoleensa ja seksuaaliseen identiteettiinsä vapaasti ja luonnollisesti.

Globalisaation myötä maahanmuutto ja ihmisten liikkuvuus on lisääntynyt. Sodot ja konfliktit pakottavat myös ihmisiä lähtemään kotimaastaan vastoin tahtoaan. Uuteen maahan ja uuteen yhteiskuntaan sopeutuminen ja kotoutuminen vie aikansa.

Seksuaalisuus on ihmisen perustarpeista ehkä tärkein. Se vaikuttaa ihmisen henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin, suvunjatkamiseen, läheisyyden ja kiintymyksen lisääntymiseen ja vielä moneen muuhun positiiviseen asiaan. Kuitenkin neuvoja tulee kohtaamaan seksuaalineuvonnan asiakkaina monia erilaisia tapauksia, joiden tilanne on tavalla tai toisella epätydyttävä. Ihmisoikeuksien ja seksuaalioikeuksien kannalta on masentavaa kohdata ihmisiä, joiden itsemääräämisoikeutta rajoitetaan ulkopuolisten taholta. Oli se sitten perhe, suku tai yhteisö, kukaan ei saisi puuttua yksilön oikeuteen nauttia omasta kehostaan.

Seksologin ammatin ja ammattietiikan tärkeys korostuu kun kyseessä on ihmisiä, joilta puuttuu yksinkertaiset ja perustavanlaatuiset seksuaalioikeudet. Nykypäivän Suomessa kenenkään ei pitäisi joutua vaaraan seksuaalisuutensa johdosta. Kuitenkin länsimaiden omassa historiassa naisten emansipaatio ja seksuaalioikeuksien saavuttaminen vei monia satoja vuosia ja monia verisiä taisteluja. Oikeuksien puolesta jouduttiin taistelemaan. Miten sitten toimia ihmisten kanssa, jotka itse tai joiden yhteisö ei halua oikeuksia, ihmisoikeuksia ja seksuaalioikeuksia? Se onkin monimutkaisempi asia. Meidän seksologien tulee olla kärsivällisiä ja neuvoa ja auttaa ihmisiä jos he sitä tahtovat, kertoa heille heidän oikeuksistaan mutta kuitenkin olla neutraaleja. Emme voi ylhäältä käsin pakottaa yhteisöjä muuttamaan. Silloin me itse polkisimme heidän ihmisoikeuksiaan ja itsemääräämisoikeuksiaan. Sama tilanne on suomalaisten uskonnollisten ryhmien kanssa. Seksologien tuleekin tasapainoitella eri oikeuksien suhteen ja tukea asiakasta parhaansa mukaan ja muistuttaa Suomen lainsäädännöstä, demokratiasta, oikeuksista ja myös vastuusta.

4.1. Suosituksia

Seksuaalikasvatuksen ja seksuaalineuvonnan tulevaisuutta ja suuntauksia suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon muualta muuttaneiden aikuisten ihmisten seksuaalikasvatusta. Usein kuitenkin keskitytään nuorten seksuaalikasvatukseen ja aikuiset unohdetaan. Kuitenkin koko ajan ihmiset muuttavat maasta toiseen eri syistä johtuen. Seksuaalioikeudet ja itsemääräämisoikeus on monelle epäselvää. Harvoin tiedetään mitä ne tarkoittavat. Uudessa maassa ja uudessa

yhteiskunnassa monen vanhemman tiedot seksuaalisuudesta poikkeavat yhteiskunnassa vallitsevasta suuntauksesta.

Seksuaalikasvatuksella ja seksuaalineuvonnalla pitäisi pystyä myös poistamaan vanhempien ja lasten välillä vallitseva tiedon erilaisuus ja eriateisuus. Varsinkin naisten ja äitien tietoa seksuaalisuudesta, seksuaaliterveydestä ja itsemääräämisoikeudesta tulisi lisätä. Kunniaa ja siveyttä arvostavien yhteisöjen keskuudessa tietoa haetaan vanhemmilta sukupolvilta, jolloin naisena ja naiseksi kasvaminen tarkoittaa myös oman yhteisön perinteiden jatkamista. Jos perinteet ovat ristiriidassa ympäröivän yhteiskunnan kanssa, terve naisena ja naiseksi kasvaminen ei onnistu. Sen takia yhteisöjen naisjäsenille tulisi järjestää oikeanlaista seksuaalikasvatusta.

Aikuiset maahan muuttaneet miehet tarvitsevat myös seksuaalikasvatusta ja tietoa seksuaalioikeuksista ja itsemääräämisoikeudesta. Miehillä tulisi selvittää missä kulkee kenenkin raja, jota pitäisi kunnioittaa. Tasa-arvoisen yhteiskunnan ja demokratian perustan tietäminen auttaisi isiä, veljiä ja poikia ymmärtämään ihmisoikeuksien merkitystä ja sitä, että se koskee kaikki kansalaisia sukupuoleen katsomatta.

Kasvattaminen ja / tai minkä tahansa uuden aiheen ”opettaminen” on aina haasteellista. Ketään ei voi kasvattaa ja ketään ei voi pakottaa mihinkään. Vaikka yksilön omat ajatukset ja käsitykset seksuaalisuudesta, kunniaa ja siveydestä muuttuisivatkin, yhteisö ei välttämättä antaisi sellaiselle yksilölle elintilaa keskuudessaan. Sen takia muutoksen täytyy lähteä yhteisöistä itsestään ja sisältäpäin. Ulkopuolelta annetut vaatimukset tai ukaasit eivät tuota positiivista lopputulosta. Ihmisten ja sitä kautta yhteisöjen tulee pyrkiä itse muuttumaan mutta säilyttämään samalla omien perinteidensä hyvät puolet, jotka eivät ole ristiriidassa ympäröivän yhteiskunnan lainsäädännön kanssa. Muutosprosessissa seksuaalikasvattajat ja seksuaalineuvojat voisivat olla aktiivisemmassa asemassa.

Kunniakäsitykset ja siveyskäsitykset ovat niin syvällä ihmisten arvoissa, että niiden muuttuminen vienee satoja vuosia. Länsimaiden tilanne ja oikeudet, joita ihmisille on lain voimin, on toivoa antava ja hyvä esimerkki muutoksen mahdollisuudesta. Seksuaalioikeuksien, ihmisoikeuksien ja tasa-arvon puolesta on vielä taisteltava ja joskus tämä taistelu saattaa näyttäytyä taistelulta tuulimyllyjä vastaan.

Vanhemmille ja yhteisölle on suotava mahdollisuus ymmärtää ja käsittää ihmisoikeuksien merkitys. Heille on tarjottava muutoksen mahdollisuus lisäämällä tietoa, ymmärrystä, vanhemmille tarkoitettua seksuaalikasvatusta ja luottamusta toisiinsa ja jälkeläisiinsä. Ennen kuin voimme ymmärtää siveyden ja kunnian merkitys meidän tulee ymmärtää ihmisten, yhteisöjen kehityshistoria ja kirjoittamattomat säännöt. Tuleekohan se koskaan kokonaan ymmärretyksi? Sitä pohdiskellessa seksuaalineuvojat voivat tehdä parhaansa neuvomalla ihmisiä parhaansa mukaan ilman ennakkoluuloja ja asenteita. Kun joku asia alkaa vaivaamaan, neuvojen kannattaa palata seksuaalineuvonnan eettisiin kysymyksiin, muistaa käyttää PLISSIT-mallia ja olla neutraali auttaja.

Suomalaisen yhteiskunnan muuttuminen vei satoja vuosia siitä kun nainen oli holhouksen alainen siihen kun naisella on samat seksuaalioikeudet kuin miehelläkin. Moni maahanmuuttaja elää siinä käsityksessä, että länsimaissa ja Suomessa on aina vallinnut tasa-arvo ja ihmisoikeuksia on kunnioitettu samalla tavalla kuin nytkin. Tieto siitä, että asia ei aina ole ollut niin, antaa monille uusille tulokkaille toivoa muutoksen mahdollisuudesta ja onnistumisesta. Muutos on mahdollinen ja sen täytyy lähteä ihmisistä ja yhteisöistä itsestään. Kunniakäsityksetkin tulevat muuttumaan niin kuin kaikki muutkin arvot, asenteet ja uskomukset.

LÄHTEET:

Apter – Väisälä – Kaimola (toim.) Seksuaalisuus. Duodecim 2006:

Blackledge Catherine. 2006: Vaginan tarina. Gummerus.

Bourdieu Pierre. 1995: Refleksiiviseen sosiologiaan. Tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta. Joensuu University Press, Joensuu.

Connors Jane. 2005: United Nations approaches to the “crime on honour”. Welchman, Lynn & Sara Hossain (toim.) teoksessa ‘Honour’ crimes, paradigms, and violence against women. London.

Gagnon J., and W. Simon. 1973: Sexual Conduct: The Social Sources of Human Sexuality. Aldine.

Gagnon J., and W. Simon 1973: The sexual scene 2nd ed. Rutgers University. New Jersey.

Goffman Erwing. 2012: Vuorovaikutuksen sosiologia. Vastapaino, Tampere.

Hofstede Geert & Gert-Jan Hofstede. 2009: Cultures and Organizations Software of the Mind. McGraw-Hill. New York.

Honkasalo Veronika. 2011: Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä. Nuorisotutkimusseura. Helsinki.

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. (Luettu 10.4.2015) [www.dokumentti.
http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin](http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin)

Keskinen Suvi. 2009: Me ja muut? Kunniaan liittyvä väkivalta median kuvauksissa” Tanja Tauro & Marjo van Dijken (toim.) teoksessa Kunnia konfliktina - Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Helsinki.

Kontula Osmo. 2012: Mielen seksuaalisuus. Duodecim. Juva.

Kontula Osmo. 2008: Halu ja intohimo. Otava. Keuruu.

Lidman Satu. 2011: Häpeä! Nöyryyttämisen ja häpeämisen jäljillä. Bookwell oy. Porvoo.

Masters Tatiana N., Casey E., Wells E.A., Morrison D.M. 2013: Sexual Scripts among Young Heterosexually Active Men and Women Continuity and Change. Journal of Sex Research, 50(5), 409–420.

Ritamo Maija, Katri Ryttyläinen-Korhonen, Saana Saarinen. 2011: Seksuaalineuvonnan tueksi. THL.

Seksuaalioikeudet. (Luettu 8.4.2015) www.dokumentti.fi

<http://www.seksologinenseura.fi/index.cfm?sivu=62>

Sexpo-säätiö. 2014: Oikeus omaan kehoon. Puheenvuoroja poikien sukupuolielinten silpomisesta. Ehjä-hankkeen julkaisu. Helsinki.

Sosiaali- ja terveysministeriö: Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelma 2012-2016 (FGM). (Luettu 4.4.2015) [www-dokumentti.fi](http://www.dokumentti.fi)

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-21903.pdf

[Sosiaali- ja terveysministeriö 2015: STM:n ohje poikien ei-lääketieteellisistä ympärileikkauksista \(Luettu 10.4.2015\) www.dokumentti.fi.](http://www.dokumentti.fi)

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=40880&name=DLFE-33507.pdf

<http://www.stm.fi/tiedotteet/verkkouutinen/-/view/1903610>

THL. 2010: Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. THL/WHO/BZgA.

Welchman Lynn & Sara Hossain (toim.)2005: ‘Honour’ crimes, paradigms, and violence against women. London.